

TOŞİHIKO İZÜTSU

HAYATI, ESERLERİ ve DÜŞÜNCEŞİ

Toşihiko İzutsu, His Life, Works and Thought

Mehmet BAYRAKDAR*

Özet

Bu makalede esas olarak ünlü Japon filozofu Toşihiko İzutsu'nun hayatı ve eserlerini tanıtmayı amaçladık. Bunun yanında İzutsu'nun semantik anlayışını ve bunu bir yöntem olarak Kur'an'ı anlamaya uygulamasını kısaca değerlendirmeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler

İzutsu, Semantik, Kur'an

Giriş

Toşihiko İzutsu,¹ çağımızın değerli ve dünyaca ünlü bir Japon, düşünce tarihçisi ve filozofudur; o aynı zamanda bir çağdaş Müslüman düşünür sayılmalıdır. Eserlerinden bir kısmının Türkçeye tercümesinden dolayı Türk okuyucusunun çok yabancı olmadığı bir kimsedir. İzutsu birçok açıdan bizden birisidir.

Birincisi, İzutsu'nun Türkiye ve Türklere karşı özel ilgisinin olmasıdır. Japonlar dil ve ırk olarak Türk soylu milletlerdendir.² Daha ortaokul ve lise talebesiyken, ileride de anlatacağımız gibi, Tokyo'daki Türk Cemiyeti ile yakın ilişkisi olmuştur; Tokyo Türk Merkezinde Türkçe ve Arapça öğrenmiştir. Diğer çalışmalarına göre sayıca az da olsa Türk dilini ve düşüncesini tanıtıcı yazılan vardır.

İkincisi, ait olduğumuz İslâm düşüncesi ve kültürü hakkındaki araştırmalarıyla bu alana büyük bir katkı yapmıştır. Fakat o bir oryantalist değildir; İslâm kültür ve toplumlarına olabildiğince tarafsız ve önyargısız bakış açısıyla yaklaşmıştır. Bunda, İzutsu'nun daha genç yaşta Türklere ve İslâm'a büyük ilgi duymuş olmasının katkısı olabileceği gibi, tarihte Japonlar ile İslâm toplumları arasında savaş gibi başka olumsuz olayların yaşanmamış olması da rol oynamış olabilir.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

¹ Batı dillerinde Toşihiko olarak yazılan ismini, Türkçe telaffuza uygun olarak biz Toşihiko olarak kullanacağız.

² Konuyla ilgili yayınlanmakta olan "Türkler ve Japonlar: Soy ve Kültür Birliği" adlı eserimize bakılabilir.

Abstract

In this article we have attempted to narrate the life story of famous Japanese philosopher Toşihiko İzutsu and his Works. We have also tried to evaluate briefly his theory of semantics and his application of it to the understanding of the Qur'an.

Keywords

Izutsu, Semantics, Qur'an

Üçüncüsü ve daha önemlisi, İzutsu'nun Müslüman olarak vefat etmesidir. Konuya ileride temas edeceğimizden şimdilik burada bu kısa bilgiyle yerinelim. İzutsu'nun böylece günümüz Müslüman düşünürlerinden birisi olarak da addedilmesi gerekir.

İşte bu nedenlerle, İzutsu'nun Türk okuyucusu tarafından daha yakından tanınmayı hak ettiğini düşündük. Onu tanıtmayı kendimize bir görev saydık. Bu görevin yerine getirilmesine, aslında Kyoto Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulunduğum 2001 yılında karar verdim. Bu kararımı, Kyoto Üniversitesi'nde doçent olan arkadaşım sayın Yasuşi Tonaga'ya açıkladım ve editörü olduğum İslâmî Araştırmalar Dergisi'nde bir "İzutsu Özel Sayısı" çıkararak bu görevi yerine getireceğimi belirttim. Kendisinden İzutsu'nun eşi Toyoko Hanımefendinin hayatta olduğunu öğrenince, ziyaret etmem uygun olacağını düşündüm. Sayın Tonaga, Toyoko Hanımefendiyi telefonla arayarak arzum uilettili. Toyoko Hanım, Kamakura'daki evlerinde bana 18 Eylül 2001 gününe (saat 13.30'da) görüşme tarihi verdi.

Amacım, sadece Toyoko Hanımefendi ile tanışmak değildi; kendisinden İzutsu'yu en iyi tanıyan birisi olarak hayat hakkında bu özel sayı için bir makale istemektir. Hem de kendisinden, arkadaşım Tonaga'dan öğrendiğim İzutsu'nun Müslüman olması ile ilgili daha fazla bilgi almaktı.

18 Eylül sabahı saat 09.00'da arkadaşım Tonaga ile Japonya'nın hızlı treni Şinkansen'e binerek

Tokyo'ya doğru hareket ettik ve Tokyo'ya komşu olan il Yokahama'da indik. Benimle tanışmak isteyen Tokyo Üniversitesi'ne bağlı Doğu İncelemeleri Enstitüsü profesörlerinden Şigeru Kamada ile istasyonda buluşacaktık ve sonra hep beraber İzutsu'nun hanımını ziyaret edecektik. Kamada ile istasyonda buluştuktan sonra, Yokahama'nın şehir merkezinde bir kahvehaneye gittik ve yaklaşık bir saat tanışıp konuştuk. Ziyaret saatimiz yaklaşınca, İzutsu'nun evinin bulunduğu Kamakura'ya gitmek üzere bir taksi çağırdık.

Kamakura, Yokahama iline bağlı ve bu ilin eteğinde kurulduğu yüksek dağın tam tepesinde, ormanları içerisinde kurulu çok şirin bir kasaba. Yokahama'dan taksiiyle uzaklığı da 15-20 dakikadır.

Taksimizi bizi, iki katlı villa vari bahçe içerisinde bir evin önünde indirdi. Kapı zilini çaldık. İki kadın bizi içeri buyur ettiler. Daha yaşlı olanın, İzutsu'nun eşi Toyoko Hanım olduğu belliydi; diğeri, hizmetçisiydi.

Kapıdan daha ilk adımımı attığım zaman, sanki bir eve değil de, ağzına kadar kitap dolu bir kütüphaneye girdiğimi hissettim. Hoş-beşten sonra, "buyurun sofraya" dendi. Bir taraftan geleneksel Japon yemeklerini yerken, bir taraftan konuşmamızı sürdürüyorduk. Arkadaşlanm da benim gibi, hem İzutsu'nun eviyle hem de Toyoko Hanım ile ilk defa tanışıyorlardı. Yemek bittikten sonra evi gezelim dendi. Altı-üstü evi gezdik; fakat pencerelerin dışında her yer kitapla doluydu. En son zemin katta bir odanın kapısı açıldı ve bize: "işte burası İzutsu'un çalışma odası" dendi. Yine diğer odalar gibi kitap doluydu. Bu odada çok daha ilginç bir mekân vardı: İzutsu'nun okuyup-yazdığı yer.

Bu yer, odanın tam ortasında, çapı bir-bir buçuk metre genişliğinde, derinliği de bir o kadar bir kuyucuktur. Bir kenarında oturağı zeminden yaklaşık 10 cm. kadar aşağıda ve sırt kısmı zeminden yukarıda sabitleştirilmiş bir çeşit ahşap sandalye vardır. Sandalyenin solunda bir küçük rahle ve sağında yazmaya yarayan düz bir masacık var; her ikisi de itmekle yanlara hareketli aletlerdir. İzutsu çalıştığı zaman bu sandalyeye oturur ve ayaklarını boşluğa sarkıtmış; okuyacağı zaman rahleyi önüne çekermiş, yazacağı zaman da düz masacığı.

İzutsu'nun odasının ziyaretinden sonra, "Çaylar hazır, masaya buyurun" dendi. İşte doğrudan izutsu hakkında konuşmamız bu zaman başladı; bir yandan çaylarımızı, geleneksel Japon tatlılarıyla yudumlar-ken Toyoko Hanıma ziyaret sebebimi anlatmaya başladım. İzutsu'nun anısına Türkiye'de bir özel sayı çıkaracağımızı söyledim ve kendisinin de İzutsu'nun hayatına veya onunla ilgili bir konuya dair bir

yazıyla katılmasını rica ettim. Buna çok sevdiğini ifade ettikten sonra, çok özür dileyerek, 84 yaşında olduğunu artık yazı yazamadığını söyledi. Gerçekten biyolojik olarak yaşlıydı, fakat zihni canlıydı. Ben söz-lerinden, böyle bir yazı yazarken anılanı tazeleyerek, İzutsu'nun yokluğuna tekrar üzüleceğini sezinledim. Rahmetli İzutsu hakkında çok şeyler konuştuk. Bana İzutsu'nun Türkiye'yi ve Türkleri çok sevdiğini söyledi. İki sefer İstanbul'u ziyaret ettiklerini ifade etti.

Ayrılmadan önce son olarak bir soru sormama izin istedim. "Buyurun" dedi. Bu soru, arkadaşım Tonaga'nın bana Kyoto'da İzutsu'nun ölmeden önce Müslüman olduğuna dair duyduğu bir haberi anlatmasına dair idi. "Profesör İzutsu Müslüman olarak mı vefat etti?" dedim.

"Yo, hayır" dedi. Ve şunları ekledi: "O, İslâm'ı, İslâm kültürünü ve Müslümanları çok severdi. Daha gençliğinde Tokyo'daki sizin Türk Müslümanlarıyla haşır neşir olmuş. Bunlardan dolayı özellikle son zamanlarında insanlar onu Müslüman zannetmeye başladılar."

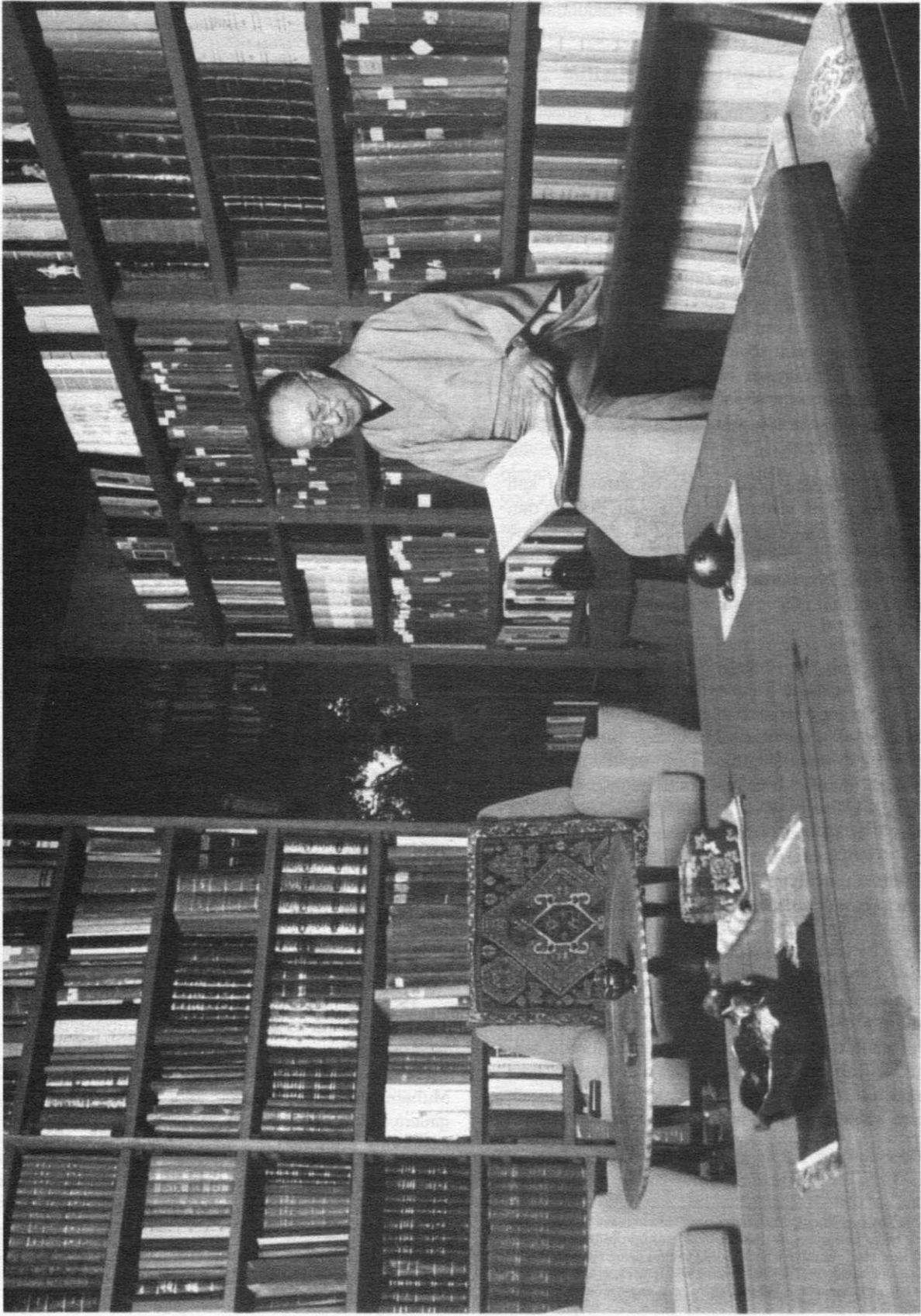
Sonra vedalaşma zamanı gelince, Toyoko Hanım her birimize özel olarak hazırlanmış olduğu hediye paketlerimizi verdi. Vedalaştık ve benden özel sayı çıktığında kendisine birkaç nüsha göndermemi rica etti.

Yokahama'ya geri dönerken, arkadaşlara Toyoko Hanımın son soruma verdiği cevap hakkında ne dersiniz dedim. Herhalde doğruyu açıklamaktan çekindi dediler. Çekincesi hakkında, ziyaret günümüz, meşhur 11 Eylül İkiz Kulelerin vurulduğu, herkesin "İslâm" teröründen bahsettiği çok ateşli ve herkesi saran bir "İslamofobPnin olduğu haftanın içine denk gelmesiydi yorumu yapıldı. Biz, İzutsu'yu Müslüman olarak vefat ederek, Hakk'ın rahmetine kavuşmuş bilelim.

Sözümüzü tekrar İzutsu'nun evine çevirelim:

izutsu bilaveled; belki bundan olacaktır ki, evini ve kitaplarını uzun yıllar öğretim üyeliği yaptığı Keio Üniversitesi'ne vakfetmiştir. Söz konusu evini, "İzutsu Kütüphanesi ve Müzesi" adıyla kendi bünyesine dahil etmiştir. Ziyaretimiz esnasında bize, üniversite yetkililerin kataloglama çalışmalarını bitirmek üzere oldukları söylendi.

izutsu, sanki bütün kazanımı kitaba yatırmışa benziyor. Evde Türkçe de dahil her dilden yaklaşık 22.000 ciltlik eserin varolduğu söylendi. Gerçekten, yukarıda da belirttiğimiz gibi izutsu'nun iki katlı geniş evi, evden ziyade zengin bir kütüphanedir; her taraf tuka basa kitapla doludur.

Tōshihiko IZUTSU (1914 - 1993)

Bu girişten sonra İzutsu'nun hayatı hakkında bilgi sunmaya ve eserlerinin listesini vermeye geçelim.

I. İzutsu'nun Hayatı ve İlmî Kişiliği*

Toşihiko İzutsu, 4 Mayıs 1914 günü varlıklı bir aileden Tokyo'da dünyaya geldi. Babası, bir Zen Budist üstadıydı; daha çocukluk yıllarından itibaren oğlunu bu geleneğe göre yetiştirmek istiyordu, izutsu lise çağına gelince, bir taraftan okula gidiyor, diğer taraftan babası evde ona Zen Budizm'in temel ilkelerini ve disiplinini öğretiyordu. İzutsu'ya babası bir gün, beyaz bir kağıt üzerine Zihin (Kokoro) kelimesini yazar ve her günün aynı uygun bir vaktinde başka hiçbir şeye bakmadan ve hiçbir şeyi düşünmeden bu yazıya bakmasını söyler. Belirli bir süre geçtikten sonra, kağıdı önünden alır, Zihin yazısını sadece zihniyle düşünmesini söyler. Belirli bir süre geçtikten sonra da, bu kelimeyi aklından artık silip, "Hiçlik"i düşünmesini söyler.

Kendi ifadesine göre, İzutsu babasının bu kat disiplininden çok sıkılmıştır; hatta Zen Budizm'den soğumuştur.³ Eşi Toyoko'nun bana ifade ettiğine göre, işte tam bu okul yıllarında İzutsu, hatta bazı günler okula bile gitmez sürekli olarak Tokyo İslâm Merkezi'ne gidirmiş ve oraya gitmekten büyük zevk duymuş.

1917 Bolşevik İhtilali'nden kaçan Orta Asya Türkleri, özellikle Tatarlardan bir kısım insan, Japonya'ya göç ederler; bunların çoğunluğu Tokyo'ya yerleşirler. Muhammed Abdülhay Kurbanali'nin (1890-1922) önderlik ettiği Türk topluluğu Japon yetkililerin de maddi ve manevi desteğiyle, bugünkü Tokyo Türk Camisi'nin bulunduğu yerde, önce 1927 yılında Türk Mektebi açarlar; daha sonra aynı yerde 1929-1931 yılları arasında Türk-Müslüman merkezini ve Matbaa-ı İslâmiye'yi kurarlar. Lise ve üniversite öğrencisi olarak İzutsu, sık sık bu mektebe ve merkeze uğarmış. İslâm'a ve Türklerle karşı merakı daha lise çağında, o yıllarda başlamıştır. Onlardan Türkçe ve Arapça öğrenmiştir. Japonya'daki Türk cemaatinin önde gelenlerinden birisi de meşhur Abdurresid İbrahim Efendi'nin daveti üzerine Musa Carullah 1938 yılında oraya gitmiş ve birkaç yıl orada kalmıştır. Bu sırada İzutsu, Carullah'dan Arapça ders almıştır; onunla Cahiliye devri şiirleri de dahil klasik Arapça metinler okuma fırsat bulmuştur.

Japonya'nın bugün dahi en saygın özel üniversitesi olan Keio Gicuka Üniversitesi'nin Edebiyat

* İzutsu'nun hayatını ve düşüncesini konu alan müstakil bir esere şimdiye kadar rastlayamadık. Sadece M. Muhakkik'in İzutsu'nun ölümü münasebetiyle "İzutsu Hemrefi" adıyla yapmış olduğu bir kısa konuşma metni vardır, bk. Tahkikat-ı İslâmi, no. 1, 1371, s. 155-164.

³ Bu konu için İzutsu'nun "Mistik Felsefe" adlı eserinin önsözüne bakılabilir.

Mehmet Bayrakdar, Toyoko İzutsu (Toşihiko İzutsu'nun eşi), Prof. Dr. Yasuşi Tonaga

Fakültesi'nin Klasik İngiliz Edebiyatı Bölümü'ne öğrenci olmuş ve 1937 yılında İngiliz şairlerinden "Chaucer Geoffrey'in (ö. 1400) Şiirinde Cümle Dizimi ve Üslubu" adlı ve konulu yüksek lisans değerinde bir mezuniyet tezi hazırlayarak mezun olmuştur. Aynı yıl, aynı bölümde doçent unvanıyla akademik hayata başlamıştır.

Keio Üniversitesi'nde 1942 yılında "Dil ve Kültür Araştırmaları Enstitüsü" kurulur ve İzutsu burada Doğu dilleri uzmanı olarak çalışmaya başlar. 1945 yılında aynı Enstitü'de Arapça bölümü başkanlığına atanır, ikinci Dünya Savaşı süresinde buradaki vazifesi, üniversitenin bazı bölümleri ve Enstitü'nün yanması nedeniyle kesintilere uğramıştır.

Savaş sonrası Keio Üniversitesi'nde "İnsanlık ve Sosyal İlişkiler İncelemesi" adıyla yeni bir bölüm açılır. İzutsu burada öğretim üyeliği ve araştırmalar yaparak akademik hayatını devam ettirir. 1950 yılında asistan profesör ve 1954 yılında profesör olur ve 1968 yılına kadar Keio Üniversitesi'nde bu unvanla çalışır. Bildiğimiz kadıyla İzutsu, ayrıca bir doktora çalışması yapmamıştır, ancak 1959 yılında kendisine edebiyat doktoru unvanı verilmiştir.

1959 yılında Rockefeller Fellow bursu alarak 1961 yılı sonuna kadar iki yıl Mısır ve Lübnan'da kalır ve araştırma yapar. Bu süre zarfında, Muhammed Ebû Rîda, İbrahim Madkur, Ahmed Fuad Ahvanî, Muhammed Kâmil Hüseyin gibi meşhur Arap bilginleriyle tanışır. İzutsu'ya 1960 yılında "Arap Dili Akademisi Muhabir Üye" payesi verilir.

1962 yılında Keio Üniversitesi'ne dönen İzutsu'yu, aynı yıl Wilfred Cantwell Smith'in daveti üzerine Kanada Montreal'daki McGill Üniversitesi'ne bağlı Institute of Islamic Studies'e misafir profesör olarak gider; bu sıfatla 1968 yılına kadar orada bulunur. Aynı üniversite İzutsu'yu 1969 yılında profesör ola-

rak atayınca, Keio Üniversitesi'nden ayrılır ve 1974 yılı ortalarına kadar McGill Üniversitesi'nde çalışır. Bu üniversitede hem ders verir hem de araştırmalarını sürdürür. 1971 yılında Paris'teki "Institute International de Philosophie"nin üyesi olmuştur.

Bu üniversitede A. Ruşen Sezer, S. Hüseyin Nasr ve Hermann Landolt gibi kimselerle tanışır. A. R. Sezer ile Türkçe metinler okur.

Bu arada İzutsu, 1971 yılında Mehdi Muhakkik'in girişimiyle 1969 yılında Tahran'da açılan Tehran Branch of the McGill Institute of Islamic Studies'e üç aylığına davet edilir ve her yıl üç ay için Tahran'da bulunur. Orada bulunduğu esnada, 21 Nisan 1972'den itibaren her hafta bir gün William Chittick, Gulamnza Avani ve Nasrullah Purcavadi gibi doktora öğrencilerinin isteği üzerine onlara İbnü'l-Arabî'nin Fusûs'l-Hikem adlı eserini okutur; okudukları metinlerin İngilizce tercümesini yaptırır. Metinlerdeki düşünceler üzerine yorumlar yapar.

S. Hüseyin Nasr, 1974 yılında Tahran'da "Kraliyet Felsefe Akademisi"ni kurunca İzutsu'yu bu akademiye davet eder ve 1974 yılı sonuna doğru McGill Üniversitesi'nden ayrılarak Tahran'a gelir. Aynı yıl kendisine Tahran Üniversitesi Fahri Doktorluk unvanı verilir. Bir taraftan araştırmalarını sürdürürken, bir taraftan da bu akademiye Fusûs'l-Hikem üzerine dersler vermeye devam eder; öğrencileriyle Fusûs okumayı Mart 1978'de bitirir.

İzutsu, Tahran'da bulunduğu yıllarda, Seyyid Celâleddin Aştîyânî, Şeyh Muhammed Ali Hakim Şîrazî, Şeyh Abdullah Nûrânî, Henry Corbin, James Morris, Muhammed Arkoun, Abdurrahman Bedevi gibi kimselerle de tanışır. Hümeynî'nin İslâm Devrimi hareketinin başladığı 1979 yılı ortalarında Tahran'dan ayrılan İzutsu, Japonya'ya döner.

»

Keio Üniversitesi'nde 1982 yılında Ordinaryüs profesör olarak tekrar çalışmaya başlar. 1983 yılında Japon Akademisi'ne (Nihon Galensjün) üye seçilir. Kamakura'da kendi evinde 7 Ocak 1993 günü 79 yaşında Hakk'ın rahmetine kavuşur.

Buraya kadar İzutsu'nun hayatının ana safhalarını özetle belirttik. Şimdi hayatının değeri olan ilmi faaliyetlerine de kısaca bir göz atalım.

İzutsu, günümüzün yetiştirdiği ender bilim adamlarından, araştırmacılardan ve hatta filozoflardan birisidir. Uzak Doğu dinleri, mistisizmi ve kültürlerinden, İslâm dini, tasavvuf ve İslâm felsefesine, Batı varoluşçuluğuna kadar çok farklı ve çok geniş coğrafya ve zaman dilimlerine ilgi duymuş bir kimsedir.

Zen-Budizm bir çevrede yaşamasına ve babasının

İzutsu'yu bir Zen-Budist düşünür olarak yetiştirmek istemesine rağmen, o uzun süre bu din ve düşünceye pek fazla akademik ilgi duymamıştır. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, daha lise çağlarından itibaren İslâm'a ve İslâm kültürüne ilgi duymuş, Arapça ve Türkçe öğrenmeye başlamıştır. Keio Üniversitesi'ne öğrenci olunca, Klasik İngiliz Edebiyatı bölümünü seçmiştir. O yıllarda Rus edebiyatına ilgisinden dolayı Rusça öğrenmiştir.

1937 yılında yüksek lisansa denk bir mezuniyet tezi hazırlayıp Keio Üniversitesi'nden mezun olan İzutsu, aynı üniversitenin İngiliz Edebiyatı bölümüne doçent olarak atanınca, klasik Yunan mistik felsefesine, özellikle Eflâton ve Plotin felsefelerine merak salmıştır. Klasik Yunanca ve Latince öğrenmeye başlamıştır.

1942 yılında Keio Üniversitesi'nde açılan "Dil ve Kültür Araştırmaları Enstitüsü"ne doğu dilleri uzmanı olarak atanınca, Arapçaya ve İslâm'a ilgisini daha da yoğunlaştıran İzutsu, İbranice ve Farsça öğrenmeye başlamıştır. 1950-1960 yıllarında ağırlıklı olarak Kur'an'a ve Hz. Peygamber'in kişiliğine ve hayatına ilgi duymuştur; araştırmalarını bu konulara teksif etmiştir. 1951-1958 yılları arasında İngilizce Kur'an tercümelerinden de yararlanarak üç cilt halinde Kur'an'ın Japonca'ya ilk tercümesini yapmıştır. Aynı yıllarda İtalyanca, İspanyolca, Fransızca gibi diğer Batı dillerini öğrenmiştir.

McGill Üniversitesi'nde misafir ve kadrolu profesörlük yaptığı 1962-1974 yılları arasında Kur'an araştırmaları yanında özellikle İbnü'l-Arabî'nin tasavvuf düşüncesi ile İslâm felsefesine ilgi duymuştur. Bu arada Zen-Budizm ve Konfüçüzizm gibi düşüncelere yeniden merak salmıştır. Vahdet-i Vücûd ile Zen-Budizm arasında mukayeseler yapmıştır.

Bu üniversitede vazife yaptığı sürede bir taraftan en meşhur eserlerini yazmıştır. Diğer taraftan da öğrenmeyi sürdürmüştür. İbn Sina'nın "Necat"ını, Gazâlî'nin "el-İktisâd fî'l-İtikad"ını, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin "Fusûs al-Hikem"ini okumuştur. Ayrıca Ahmet Ruşen Sezer ile tasavvufa dair klasik Türkçe metinler ve M. Muhakkik ile de Attar'ın "Esrâmâme"si ve Nasr-ı Hüsrev'in "Câmi'u'l-Hikmeteyn"i gibi Farsça metinler okumuştur.

Burada yazdığı eserleri: 1962-1963 ilkbaharında verdiği seri konferanslarını "Kur'an'da Allah ve İnsan" adıyla bir kitap olarak derlemiştir. 1964 yılında verdiği özel seminerlerden, "Kur'an'da Dini ve Ahlakî Kavramlar" adlı eserini meydana getirmiştir; bu eser, İzutsu'nun Keio Üniversitesi'nde 1959 yılında yayımladığı "The Structure of the Ethical Term in

Mehmet Bayrakdar, Toyoko İzutsu (Toşihiko İzutsu'nun eşi).
Prof. Dr. Şigeru Kamada

the Koran" adlı benzer eserinin daha genişletilmiş bir versiyonudur. 1965-1966 yılları içerisinde ise, "Tasavvuf ve Taoizmde Anahtar Felsefi Kavramların Karşılaştırmalı Bir İncelemesi" adlı eserini yazmıştır.

İran'da bulunduğu 1974-79 yılları arasında tasavvuf özellikle İbnü'l-Arabî'nin Vahdet-i Vücüd düşüncesiyle ilgisini sürdürürken. Molla Sadre, Mîr Dâmâd ve Sebzevârî gibi düşünürlerin üzerine çalışmalar yapmıştır. Keio Üniversitesi'ne döndükten vefatına kadarki son devresinde İzutsu, yoğunlukla yine tasavvuf, Budizm ve Japon kültürü üzerine araştırmalar yapmıştır.

İzutsu, çok genç denebilecek yaştan itibaren, kendisine daha sonra bu kadar farklı kültürler ve düşüncelerle doğrudan ilgi kurma fırsatını veren birçok yabancı dili öğrenmeye merak salmıştır. Bu devrede ilk öğrendiği diller Arapça, Türkçe, Çince ve Sanskritçe olmuştur; daha sonra üniversite yıllarında Rusça, İngilizce, Pali ve Temil dillerini. Yunanca ve Latinceyi öğrenmiştir. Daha sonraki yıllarda Farsça, İbranice ve Batı dillerini de öğrenmiştir. İzutsu'nun bildiği dillerin sayısı hakkında 15'den 30'a kadar değişen farklı bilgiler vardır. Örneğin, İzutsu Armağanı kitabına yazdığı takdim yazısında M. Şinya, onun 20'den fazla yabancı dil bildiğini söyler.⁵

Çok değerli ilmi çalışmaları ile izutsu haklı olarak ilim dünyasında büyük bir şöhrete kavuşmuştur. Ulusal ve uluslararası birçok konferans, sempozyum gibi ilmi toplantılara katılmıştır. Japonca ve İngilizce yazdığı makale ve kitaplarla ilme büyük katkıda bulunmuştur. Makalelerinden ve kitaplarından bazıları başta Farsça ve Türkçe olmak üzere İtalyanca ve Almanca'ya çevrilmiştir.

⁵ Makino Şinya: Foreword, Consciousness and Reality. Studies in Memory of Toşihiko İzutsu. Iwami Shoten, Tokyo. 1998, s. IX.

II. izutsu'nun Eserleri

Toşihiko izutsu'nun düşünce ufku yukarıda da belirttiğimiz gibi, sınırsız olduğundan, birçok kültür, birçok din, birçok düşünce, onun eserlerine konu olmuştur. Fakat kitap ve makale olarak eserlerinde yoğunlukla ele aldığı konu İslâm ve İslâm coğrafyasına ait kültürel unsurlardır. Eserlerini sıralarken genelde elden geldiği ölçüde ilk baskı tarihleri sırasına uyduk. Ayrıca çevrilen eserlerini de ilgili yerlerde belirttik.

A. Kitapları

a) Japonca Kitapları:

Okuyucumuzun anlayamayacağını düşünerek, eserlerinin Japonca başlıkları yerine, burada Türkçe karşılıklarını vermeyi uygun bulduk.

1. Arap Düşüncesi Tarihi, Tokyo, 1941
2. Doğu Hindistan'da İslâm Hukuku, Tokyo, 1942
3. Yunan Felsefesinde Mistik Yön, Tokyo, 1942
4. Arapçaya Giriş, Tokyo, 1950
5. Rus Edebiyata, 2 kısım, Tokyo, 1951
6. Muhammed, Tokyo, 1952
7. 19. Yüzyıl Rusya'sında İnsan Kavramı, Tokyo, 1953
8. İslâm Düşüncesi Tarihi, Tokyo. 1975
9. İslâm'ın Doğuşu, Kyoto. 1979
10. İslâm Felsefesinin Ana Kaynağı, Tokyo, 1980
11. İslâm Kültürü: Temelinde Yatan Şey, Tokyo, 1981
12. Bilinç ve Öz: Doğu Felsefelerinin Yapısal Uyumluluğu İçin Bir Arayış, Tokyo, 1983
13. Kur'an'ı Okuma, Tokyo, 1983
14. Mananın Derinliğine Doğru: Doğu Felsefelerine Nüfuz Etme, Tokyo, 1985
15. Hikmet Fas'ın 5. Tokyo, 1986
16. Kozmoz ve Anti-Kozmoz: Bir Doğu Felsefesi İçin, Tokyo, 1989

⁵ İzutsu'nun bu eserinin Japonca başlığının anlamca tam karşılığı. İbnü'l-Arabî'nin meşhur eserinin başlığının karşılığıdır: Fusûsü'l-Hikem: zaten o, İbnü'l-Arabî'den etkilenerek bu ismi kullanmıştır. Fas. Fusûs kelimesinin tekilidir: yüzük taşı, kısım ve bölüm anlamıdır. İbnü'l-Arabî'nin "Fas" kelimesini yüzük taşı anlamında kullandığına dair genel bir kanaat vardır. İzutsu da genel kanaata uyarak Fas kelimesini yüzük taşı anlamıyla kullanmıştır.

17. Müteâl Kelimelerin Amacı: Yahudi ve İslâm Felsefesinde Allah ve İnsan, Tokyo, 1991

18. Bilinç Metafizigi: "Mahayana'da İnancın Uyanışının" Felsefesi, Tokyo, 1993

İzutsu'nun Japonca kitapları, "Seçme Eserleri" başlığı altında 1991-1993 yılları arasında 11 cilt halinde yeniden yayınlanmıştır.

b) İngilizce Kitapları:

1. Language and Magic: Studies in the Magical Function of Speech, Keio University, Tokyo, 1956

2. The Structure of the Ethical Terms in the Koran: A Study in Semantics, Keio University, Tokyo, 1959

Urduca Tercüme: Muhammed Hâlid Mesud, bu eserin bazı bölümlerini Urdu diline çevirmiş ve çevirisi el-Ma'ârif adlı dergide yayınlanmıştır.

3. God and Man in the Koran: Semantic of the Koranic Weltanschauung, Tokyo, 1964.

Farsça tercümesi: Ahmed Aram: Hudâ o İnşân der Kur'an, Tahran, 1361 ş.

Türkçe tercüme: S. Ateş: Kur'an'da Allah ve İnsan, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, No. 126, Ankara, 1975

4. The Concept of Belief in Islamic Theology: A Semantic Analysis of imân and Islam, Tokyo, 1965.

Farsça tercüme: Zehra Pürsînâ, Mefhûm-ı İmân der Kalâm-ı İslâmî, Tahran, 1378 ş.

Türkçe tercüme: Selahaddin Ayaz: İslâm Düşüncesinde İman Kavramı, İstanbul, Pınar Yayınları, No. 20, 1984

5. Ethico-Religious Concepts in the Qur'an, McGill University Press, Montreal, 1966.

Farsça tercümesi: Feridun Bedrâyî: Sahtemân-ı Ma'nâ'î Mefâhîm-ı Ahlâkî-Dinî der Kur'an, Tahran, 1360 ş.

Türkçe tercüme: Selahaddin Ayaz: Kur'an'da Dinî ve Ahlakî Kavramlar, İstanbul, Pınar Yayınları, No. 18, tarihsiz.

6. A Comparative Study of the Key Philosophical Concepts in Sufism and Taoism: Ibn Arabî and Lao-tzu, Tokyo, 1966-1967

Türkçe tercüme: A. Y. Özemre: İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar, İstanbul Kaknûs Yayınları, No. 10, 1998. Tercüme sadece eserin

İbnü'l-Arabî ile ilgili kısmının tercümesidir.

7. The Concept and Reality of Existence, Tokyo, 1971

8. Collected Texts and Papers on Logic and Language, ed. with M. Mohaghegh, Tehran, 1975

9. Toward a Philosophical of Zen Buddhism, Tehran, 1977

10. The Theory of Beauty in the Classical Aesthetics of Japan, with Toyoko İzutsu, The Hague, Martinus Nijhoff, 1981

11. Sufism and Taoism: A Comparative Study of Key Philosophical Concepts, Tokyo, 1983; Berkley, 1984.

Farsça tercüme: Muhammed Cevid Gevheri, Sufisizm o Tâuisizm, Tahran, 1378 ş.

B. Tercümeleri

a) Japonca Tercümeleri:

1. Kur'an: Kur'an'ın Japonca tercümesi, 3 cilt, Tokyo, 1957-1958. Gözden geçirilmiş ikinci baskı, 3 cilt, Tokyo, 1964

2. Mevlânâ: Fihi Mâfih, Tokyo, 1978

3. Molla Sadra: Meşâ'ir, Tokyo, 1978

4. M. C. D'Arcy: The Mind and Heart of Love, Fumiko Sabe ile ortaklaşa, Tokyo, 1957

b) İngilizce Tercümeleri:

1. Sabzawari: Sharhu Ghurari'l-Farâ'id'in I. kısmı teşkil eden birinci ve ikinci kitapların İngilizce tercümesi: The Metaphysics of Sabzawari, M. Muhakkik ile ortaklaşa, Wisdom of Persia No: 10, Delmar, 1977

2. Lao-Tzu: Tao Te Ching, giriş ve notlarla çeviri "The Way and Its Virtue", The İzutsu Library Series on Oriental Philosophy 1, Keio University Press, 2001

C. Tahkik ve Neşirleri:

1. Sabzawari: Sharhu Ghurari'l-Farâ'id, I. kısım, M. Muhakkik ile ortaklaşa, Wisdom of Persia No: 1, McGill University, Institute of Islamic Studies, Tehran Branch, Tehran, 1969. Bu tahkik için izutsu'nun yazdığı İngilizce Giriş, Seyid Celâleddin Müctebâ tarafından "Bonyâd-ı Hikmet-i Sebzavârî" adıyla Farsçaya çevrilmiş ve aynı kitap olarak 1368 ş. yılında Tahran'da basılmıştır.

2. Mîr Dâmâd: Kitâbu'l-Kabasât, M. Muhakkik ile ortaklaşa, Wisdom of Persia No: 7, McGill University,

Institute of Islamic Studies, Tehran Branch, Tehran, 1977.

D. Makaleleri

a) Japonca Makaleleri:

Makalelerin Japonca isimlerini, okuyucular anlamayacağı düşüncesiyle Türkçe tercümelerini vermeyi uygun bulduk.

1. Arap Dilbiliminde Çağdaş Gelişme: Gengo Kenkyū, No: 3, Tokyo, 1939, s. 110-116

2. Akadçe Ek - Ma Üzerine, Gengo Kenkyū, No: 4, Tokyo, 1939, s. 27-68

3. Zamaşeri'nin Ahlak Nazariyesi I, Kaikyōken, c. 4, No: 8, Tokyo, 1940, s. 3-11

4. Zamaşeri'nin Ahlak Nazariyesi II, Kaikyōken, c. 4, No: 9, Tokyo, 1940, s. 11-18

5. Arab Kültürünün Bir Karakteristik Özelliği, Shin Ajia, c. 2, No: 10, Tokyo, 1940, s. 82-94

6. Türkçe'ye Giriş, Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyūjo, Dünya DÜi, Tokyo, 1943, s. 109-113

7. Arapçaya Giriş, Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyūjo, Dünya Dili, Tokyo, 1943, s. 121-128

8. Hindiceye Giriş, Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyūjo, Dünya Dili, Tokyo, 1943, s. 129-131

9. Tamilceye Giriş, Keio Gijuku Daigaku Gogaku Kenkyūjo, Dünya Dili, Tokyo, 1943, s. 173-177

10. İslâm'da Vahy ve Akıl, Nippon Shogaku Kenkyū Hökoku, No: 12, Tokyo, 1944, s. 53-67

11. Ibnu'l-Arabî'nin Ontolojisi, MitaTetsugakukai, Tetsugaku, No: 25 ve 26, Tokyo, 1944, s. 332-357

12. İslâm Düşüncesi Tarihi, Yasaka Asatarō, Seia Sekaishi, Tokyo, 1944, s. 73-110

13. Muhammed, Yasaka Asatarō, Seia Sekaishi, Tokyo, 1944, s. 249-265

14. Arab Bilimi ve Teknolojisi, Yasaka Asatarō, Seia Sekaishi, Tokyo, 1944, s. 289-300

15. Arab Felsefesi, Sekai Tetsugaku Koza, c. 5, Tokyo, 1948, s. 149-305

16. St. Bernard Mistisizmi, Mita Tetsugakukai, Tetsugaku, No: 27, Tokyo, 1952, s. 33-64

17. Lev Tolstoy Edebiyatında Görülen Bilincin Paradoksal Tabiatı, Sanshokuki, No: 52, Tokyc, 1952, s. 9-14

18. Paul Claudel'in Şiirsel Ontolojisi, Mita Bungaku, Showa 28 nen 8 gatsu, Tokyo, 1953, s. 34-42

19. Hindustani'nin Bir Dilbilimsel Özeti, Ichikawa Sanki ile ortaklaşa, Sekai Gengo Gaisetsu, c. 2, Tokyo, 1955, s. 171-226

20. Arapçanın Bir Dilbilimsel Özeti, Ichikawa Sanki ile ortaklaşa, c. 2, Tokyo, 1955, Sekai Gengo Gaisetsu, c. 2, Tokyo, 1955, s. 1156-1221

21. Muhammed ve Kur'an, Bunko, 12-1957, Tokyo, 1957, s. 15-17

22. Semiyotik Faaliyet Olarak Dil, Sanshokuki, No: 121, Tokyo, 1958, s. 11-15

23. Kur'an ve Arap Geceleri, Bunko, 7-1958, Tokyo, 1958, s. 19-21

24. Felsefi Semantik, Keio Gijuku Daigaku Gengo Buuka Kenkyūjo Shohō, No: 6, Tokyo, 1967, s. 2-3

25. Aynu'l-Kudâtel-Hamadâni'nin Düşüncesinde Dilbilimsel Olarak Tavattu Meselesi ve Mistisizm, (Toshio Kuroda'nın İngilizce tercümesi, Orient, 14-2, Tokyo, 1972, s. 143-162)

26. Doğu ve Batı Arasında Kültürel Değişme, Mita Hyōron, No: 723, Tokyo, 1973, s. 16-22

27. İslâm Felsefesi Hakkında Bakışaçıları, Toshō, No: 294, Tokyo, 1974, s. 38-42

28. Zend Budizm'de Dilbilim Anlamının Meseleleri, Riso, No: 501, Tokyo, 1975, s. 8-17

29. Eidetik Sezgi: İslâm Felsefesi Üzerine Bir Memorandum, Risō, No: 559, Tokyo, 1979, s. 2-22

30. Varoluşsal Kriz ve Doğu Felsefesi, Nippon Seisansei Honbu, Chikyū Shakai e no tenbō, Tokyo, 1980, s. 197-222

31. İslâm'ın İki Yüzü, Chūō Koran, 1980 nen 7 gatsu, Tokyo, 1980, s. 70-92

32. Kur'an Okuma, Toshō, No: 392, Tokyo, 1982, s. 2-11

33. Metin Okuma ve Metin Yazma, Risō, No: 600, Tokyo, 1983, s. 2-8

34. Bir Derrida'cı Fenomen, Shinkau no me, No: 95, Tokyo, 1983, s. 6

35. Sayı Bilinci; Tekil ve Çoğul, Bungaku, 52-4, Tokyo, 1984, s. 50-51

36. Kaos: Varlık ve Yokluk Arasında, Kokugo Tsūshin, No: 269, Tokyo, 1984, s. 1-5

37. Dilbilimsel Felsefe Olarak Şingon Buddizm'inde Mantra, Mikkyogaku Kenkyū, No: 17, Koyasan, 1985, s. 1-29

38. M. Eliade Hatrasına Bir Hediye, Yurika, 18-19, Tokyo, 1986, s. 68-76

39. Doğu Felsefesi, Maruyama Keizaburō ile ortaklaşa, Konsaisu 20 Seikishisojiten, Tokyo, 1989, s. 60-70

40. A. Satake'nin "Japon Halk Edebiyatı Düşünceleri"ne Müracaatla Doğu Semantiğine Bir Yaklaşım, Satake Akihiro; Minvva no Shisō, Tokyo, 1990, s. 247-271

b. İngilizce Makaleler:

1. Revelation as a Linguistic Concept in Islam, Studies in Medieval Thought, c. 5, Tokyo, 1962, 122-167

2. The Absolute and the Perfect Man in Taoism, Eranos-Jahrbuch, c. 36, 1968, 379-440

3. Mysticism and the Linguistic Problem of Equivocation in the Thought of 'Ayn al-Qudat al-Hamadāni, Studia Islamica, c. 31, 1970, 153-170

4. The Paradox of Light and Darkness in the Garden of Mystery of Shabastari, Joseph P. Strelka, Anagogic Qualities of Literature, c. 4, 1971, 288-307

5. The Basic Structure of Metaphysical Thinking in Islam, Collected Papers on Islamic Philosophy and Mysticism, ed. M. Mohaghegh and H. Landolt, Tahrān, 1971, 39-72. Bu makale izutsu'nun 1969 yılında Honolulu Hawaii Üniversitesi'nde düzenlenen "Doğu-Batı Filozoflan" adlı 5. konferansta sunduğu tebliğidir.

Farsça tercümesi: Gulām Mirza A'vāni: Sahtemān-i Esās-i Tefehkūr-i Felsefā der İslām, Mecelle-i Ma'arif-i İslāmī, No: 12, 1350 ş.

6. The Philosophy of Zen, R. Klibansky, Contemporary Philosophy: A Survey, Firenze, 1971, 500-522

7. Poetry and Philosophy in Japan, with Toyoko İzutsu, R. Klibansky, Contemporary Philosophy; A Survey, Firenze, 1971, 523-548

8. The Structure of Selfhood in Zen Buddhism, Eranos-Jahrbuch, c. 38, 1971, s. 95-150

9. Existentialism East and West, in The Concept and Reality of Existence, Tokyo, 1971, 25-33

10. An Analysis ^ Wahdat al-Wujud: Toward

a Metaphilosophy of Oriental Philosophy, in The Concept and Reality of Existence, Tokyo, 1971, 35-55.

11. Creation and the Timeless Order of Things: A Study in the Mystical Philosophy of Ayn al-Qudat, Philosophical Forum, c. 4, No: 1, 1972, s. 124-140

12. Introduction: In M.M. Ashtiyāni, Commentary on Sabzarawf's Sharh-i Manzūmah, Tehran, 1973, 1-11

13. Sense and Nonsense in Zen Buddhism, Eranos-Jahrbuch, c. 39, 1973, 183-215

14. Far Eastern Existentialism: Haiku and the Man of Wabi, Toyoko İzutsu ile ortaklaşa, J.P. Strelka: The Personality of the Critic, c. 6, 1973, 40-69

15. Basic Problems of "Abstract Quiddity", M. Mohaghegh ve T. İzutsu: Collected Texts and Papers on Logic and Language, Tahrān, 1974, 1-25

16. Ibn al-Arabī, Encycl. Britannica, 15. baskı, 1974

17. The Elimination of Color in Far Eastern Art and Philosophy, Eranos-Jahrbuch, c. 41, 1974, 429-464

18. The Problem of Quiddity and Natural Universal in Islamic Metaphysics, Etudes Philosophiques Presentees au Dr. Ibrahim Madkour, Kahire, 1974, 131-177

19. The Philosophical Problem of Articulation in Zen Buddhism, Revue Internationale de Philosophie, No: 107-108, 1974, 165-183

20. The Interior and Exterior in Zen Buddhism, Eranos Jahrbuch, c. 42, 1975, 581-618

21. Two Dimensions of Ego Consciousness in Zen, Sophia Perennis, c. 2, No: 1, 1976, 22-47

22. The Mythopoeic Ego in Shamanism and Taoism, Sophia Perennis, c. 2, No: 2, 1976, 22-47

23. The Temporal and A-temporal Dimensions of Reality in Confucian Metaphysics, Eranos-Jahrbuch, c. 43, 1977, 411-447

24. The Archetypal Image of Chaos in Chuang Tzu: The Problem of the Mythopoeic Level of Discourse, in Joseph P. Strelka: Anagogic Qualities of Literature, c. 4, 1977, s. 269-287

25. Naive Realism and Confucian Philosophy, Eranos-Jahrbuch, c. 44, 1977, 379-413

26. The Concept of Perpetual Creation in Islamic

Mysticism and Zen Buddhism, Melanges Offerts à Henry Corbin, Tahran, 1977, 115-148.

Farsça tercümesi: Mansûr Kâviyânî: "Halk-ı Modam der İrfân-ı İslâmî o Anini Bûdâi Zen", Tahran, 1364 ş.

27. Mîr Dâmâd and His Metaphysics, Kitâb al-Qabasat, Tahran, 1977, 1-15.

Farsça tercümesi: Bahâ'uddîn Hürremşâhî, "Felsefe-i Mîr Dâmâd", aynı esere ekli.

28. Meditation and Intellection in Japanese Zen Buddhism, Y. İbish ve P.L. Wilson: Traditional Modes of Contemplation and Action, Tahran, 1977, 275-303

29. The Theophanic Ego in Sufism: An Analysis of the Sufi Psychology of Najm al-Dîn Kubrâ, Sophia Perennis, c. 4, No: 1, 1978, 23-42

30. The Beardless Face of Bodhidharma: The "A-thinking Thinking" in Zen Buddhism, H. Kohlenberg: Reason, Action, and Experience, 1979, 95-105

31. The I Ching Mandala and Confucian Metaphysics, Eranos-Jahrbuch, c. 45, 1980, 363-404

32. The Field Structure of Time in Zen Buddhism, Eranos-Jahrbuch, c. 47, 1981, 309-340

33. Between Image and Non-Image: Far Eastern in Way of Thinking, Eranos-Jahrbuch, c. 48, 1981, 427-461

34. The Nexus of Ontological Events: A Buddhist View of Reality, Eranos-Jahrbuch, c. 49, 1981, 357-392

35. Celestial Journey: Mythopoesis and Metaphysics, Eranos-Jahrbuch, c. 51, 1983, 449-477

36. "The Man Within" in Zen Buddhism, Les Etudes Philosophiques, Oct-Dec, 1983, 425-437

37. The De-reification and Re-reification of Res in Zen Buddhism, N. Yoshihiro: Japanische Beiträge zur Phänomenologie, Freiburg, 1984, 13-40

38. Ibn al-Arabî; M. Eliade, Encycl. of Religion, c. 6, 1986.

Farsça tercümesi: Hümâyûn Hemtî, "Zendeki ve Endîşe-i İbn Arabî", Mecelle-i Keyhân-i Ferhenkî, 2. yıl, No: 1, 1372 ş.

39. Ishraqiyah, M. Eliade, Encycl. of Religion, c. 7, 1986.

Farsça tercümesi: Hümâyûn Hemtî, "Endîşe-i İşrâkî", Mecelle-i Keyhân-i Ferhenkî, 2. yıl, No. 12, 1372 ş.

40. The Ontological Ambirdence of "Things" in Oriental Philosophy, J. Charon: The Real and The Imaginary, New York, 1987, 187-197

41. Cosmos and Anti-Cosmos from the Standpoint of Oriental Philosophy, Tenri International Symposium Office: Cosmos, Life, Religion, Tenri University Press, 1988, 99-123

İngilizce makalelerinin bir kısmı iki kitap halinde yayınlanmıştır:

a) W. C. Chittick'in takdimiyle "Creation and the Timeless Order of Things" adlı eserde toplanmıştır. (White Cloud Press, Ashland, Oregon, 1994)

Bu eserde yer alan makalelerini ismen zikretmeyeceğiz; eserdeki sıralanışlarına göre, yukanda verdiğimiz İngilizce makaleler listedeki karşılık gelen numaralarını yazmakla yetineceğiz: 5, 4, 10, 3, 11, 26 ve 9.

Bu eseri, R. Ertürk, "Yaratma ve Şeylerin Zamansız Nizamı: İslâm Mistik Düşüncesi" adıyla tercüme etmiştir. (Ankara, Anka Yayınları, 2001)

b) The Concept and Reality of Existence, Tokyo, 1971

Bu eserde yer alan makaleler, eserdeki sıralanışlarına göre, yukanda v erdiğimiz İngilizce makaleler listesindeki karşılık gelen numaralarını yazarak göstereyim: 5, 9, 10 ve Sebzevârî'nin Şerhu Ghurar adlı eserinin tahkikine yazdığı İngilizce giriş: "The Fundamental Structure of Sabzawari's Metaphysics".

Bu eseri, İ. Kalm "İslâm'da Varlık Düşüncesi" adıyla tercüme etmiştir. (İnsan Yayınları, No. 132, İstanbul, 1995.)

E. Basılmamış Bildirileri:

1. Mutual Interpenetration of All Things, Public Lecture at the World of Islamic Festival, London, 1976

2. Beyond Dialogue: a Zen Point of View, International Symposius "L'Impact Planetaire de la Pensee Occidentale Rend-Il Possible un Dialogue Reel entre les Civilisations?", Tehran, Oct., 1977

3. Oriental Philosophy and the Contemporary Situation of Human Existence, Keio International Symposium "Dimensions of Global Interdependence", Tokyo, Dec, 1979

4. Oriental Philosophy in Face of the Spiritual Crisis in the Contemporary World, Colloque "Les Crises Spirituelles et Intellectuelles dans le Monde Contemporain", Rabat, Nov., 1981

5. The Semantic Structuralization of Culture: from a Viewpoint of Oriental Philosophy, UNESCO International Symposium, Bangkok, 1983

F. Söyleşileri:

1. Jungian Psychology and Oriental Philosophy, (James Hillman ve Hayao Kawai ile) Kyoto, 1983

2. Sufism and Mysticism, (H. Landolt ile) Tokyo, 1984

III. İzutsu'nun Düşüncesi

İzutsu, kitap ve makalelerinin konulanna bakınca, en geniş anlamıyla bir kültür tarihçisi, özellikle de felsefi ve tasavvufi düşünce tarihçisidir. İlgili alanı, yoğunlukla İslâm düşüncesini ve Budizmi kapsamaktadır. Fakat İzutsu'nun düşünce tarihçiliği, sıradan, tanıtıcı ve resmedici bir tarihçilik değildir. Ele aldığı düşünceleri, yorumlayan ve yorumlarını yorum için temel aldığı bir düşünceye göre anlamlandıran bir tarihçidir. O halde yorumlan için sahip olduğu düşünce nedir?

İzutsu'nun üniversite eğitiminin klasik İngiliz dili ve edebiyat ve ilk akademik ilgisinin bu alanla ilgili olduğunu hatırlatarak, soruya cevabımızın hazır olduğunu söyleyebiliriz. İzutsu düşüncesinin esasını dilbilim ve dilbilimsel semantik oluşturmaktadır. Daha üniversite yıllarında ilgi duyduğu bu ilim alanları, onun hayat boyu ilgi alanını ve meşguliyetini oluşturmuştur. Genel dilbilim ve semantik görüşleri incelemiştir. Bunlara bir taraftan Adler'in ve özellikle Jung'un psikoloji ve psikanaliz anlayışlarını diğer taraftan varoluşçuluğu dahil etmiştir. Bütün bunlardan, kendi ifadesiyle bir "Dil Metafizigi" ortaya çıkarmıştır ki, bu yine kendisinin "Derin Semantik" dediği bir görüştür, izutsu, hangi coğrafya ve kültür ortamına ait bir konuyu, bir meseleyi ve bir fikir adamını ele alırsa alsın, bunu hep semantiği ve dilbilimi esas alarak incelemiştir.

İzutsu'nun "Derin Semantik" anlayışına göre anlam insanın bilinç altında doğar, dış dünya ile yüz yüze gelme, yani algılarla anlam, onu dil olarak bilinç dünyasına çıkarır. Anlam o kadar zengin o kadar derindir ki, dış dünyanın nesnelere ve dil, onları ancak kısmen dillendirebilir. Dil ve dış dünya anlamın aktarılmasına yeterli değildir. Ancak derüni tecrübeyle insan anlamı dilde tamamen yansıtmasa da, içsel olarak hissedebilir.

İzutsu'ya göre mana, bilinç altında düzensiz, bölünmemiş ve sınıflanmamış olarak bulunur. Dış dünyanın algısı manayı belirgin hale sokar ve anlam bilinç seviyesinde görülür. Dil ve düşünceye dönüşür. Mana dil ile düşünceye dönüşürken, dilin bulunduğu kültürel ortamlarda kavramlaşır. Kavramlar ilk asli manalarını tamamen yitirmeden, kültür unsurlarının değişimiyle kınma, yönelimler ve değişimlerle asli anlamlarına ilave anlamlar kazanır. Bunlar kavramların zamansal ve mekânsal mana oluşumlarıdır. O halde bir kültürü, bir dini, bir felsefi düşünceyi anlayabilmek için İzutsu'ya göre en iyi yöntem semantiktir. Ancak bu yönetime ilişkin, farklı söylemler vardır; hatta bu söylemler semantik yöntemi doktrin haline sokmuşlardır; Batı'da 19. ve 20. yüzyılda ortaya çıkan tarihselci hermenötikler gibi. İzutsu bu anlayışın uygun bir yöntem veya doktrin olarak kabul edilemeyeceğini ifade eder.

İzutsu'ya göre doğru ve uygun semantik yöntem, kavramların tarihsel süreçte tarihe bağlı tahlili ve bunlar yapılırken yapılanın az veya çok bu kavramların anlamlarını derüni tecrübeyle hissetmesidir. Semantik yöntem, o halde aynı zamanda kendisiyle düşünme aktının yapıldığı yöntemdir.

İzutsu'ya göre gerçek anlamda düşünmek, insanın bilinç altındaki manalara inmek ve orada derüni tecrübe etmektir; yani, Budizm ve İslâm tasavvufu gibi mistik akımların da tesiriyle oluşturduğu bir müşahededir, izutsu'ya göre aslında felsefe yapmak, bu müşahedeyle başlar; o, Yunan düşüncesinde ve diğer her büyük düşünce sisteminde mistik tecrübeyi görür.

İzutsu'nun semantik anlayışına değinmek gerekiyor. Ancak onun, semantik yöntem veya semantik bilimini konu olan müstakil ve sistematik bir eseri olmadığından bunu ortaya koymak kolay gözükmemektedir. Bununla birlikte, İzutsu'nun semantik anlayışından tamamen de mahrum değiliz; çünkü bazı eserlerinin giriş veya ilk kısımlarında o semantiğe dair görüşlerini ana hatlarıyla da olsa belirtmektedir; ayrıca bu yöntemi uyguladığı eserleri de vardır. Örneğin "Kur'an'da Allah ve İnsan" ve "Kur'an'da Dinî-Ahlaki Kavramlar" adlı eserlerin ilk kısımlarında kendi semantik anlayışından bahsettiği gibi, uygulamasını da yapmaktadır. Bu ve benzer eserlerine dayanarak konuyla ilgili bazı şeyler söyleme imkânımız vardır.

O halde önce izutsu'nun semantik yöntemini ve anlayışını ortaya koyalım; sonra da bu semantik yönetime yapbği uygulamalarını değerlendirelim.

Önce İzutsu'nun semantik anlayışının kaynakları üzerinde duralım. Kendisinin de belirttiği gibi, İzutsu

semantik anlayışını, Leo Weiserber'in "Dilsel Dünya Görüşü" adlı semantik nazariyesi ile Edward Sapir'in dil kalıplarıyla kültür kalıpları arasındaki karşılıklı ilişkiyi açıklayan nazariyesine dayandırmıştır.⁶

İzutsu semantiği ve amacını şöyle tanımlar: "... Semantik, benim anlayışına göre bir dilin anahtar kavramları (terimleri) üzerindeki tahlili çalışmadır. Bu çalışma, yalnız konuşma aleti olarak değil, bundan daha da önemli olmak üzere kendilerini kuşatan dünya hakkında anlayış ve düşüncelerin de aleti olarak o dili kullanan halkın dünya hakkındaki düşüncelerini kavramak için yapılır. Bu suretle semantik, bir çeşit dünya görüşü öğretisidir, bir ulusun tarihinin şu veya bu önemli devresindeki dünya görüşünün mahiyeti ve yapısı hakkında bir çalışmadır..."⁷

İzutsu'nun bu semantik tanımına göre, semantik kavram tahlilidir; ancak bunun yapılabilmesi için bir taraftan, esinlendiği semantik kuramların da öngörüldüğü gibi, bir dilin yapısal özelliklerinin ve o dilin konuşulduğu kültür ve tarihinin iyi bilinmesi gerekir. Semantik kavram tahlili ve o kavramın kültür içerisindeki anlamını belirlemek olduğuna göre, burada her şeyden önce "kavram" ve "anlam" denen şeyler nedir? Bunların tanımlanması önem arz etmektedir.

Kavram: İzutsu'ya göre kavram, bir konudaki bireye ait olması bakımından öznel gibi görünen fakat topluma ait nesnel bir görüşün veya görüş açısının en kapsayıcı bir biçimde içine sığdırıldığı benaklaşmış ve değişken olmayan bir isim veya kelime formudur.⁸

Mana: İzutsu'ya göre mana, kelime veya kavramın zihinde nesneye yaptığı bir delalet ve işaretler. İzutsu manayı iki kısma ayırır: 1. Esas veya asli mana; 2. İzafi mana.

1. Esas Mana: Bir kelimenin, bir dildeki kazanım olduğu özgün, değişmeyen, sürekli manasıdır. Esas mana, başka bir ifadeyle, kelimenin her zaman taşıdığı asıl manadır.⁹

2. izafi Mana: Bir kelimenin, içinde bulunduğu özel bir sistemden ve bu sistemin diğer kelimeleriyle olan münasebetinden kazandığı özel manadır.¹⁰

Herhangi bir özel sistemde kelimeler öyle yeni anlamlar kazanır ki, İzutsu'ya göre bu yeni yani özel veya izafi manalar, bazen kelimelerin asli anlamlarını bile değiştirebilirler.

Kelimeler bu iki anlam çeşitlerini her zaman bir kültürel sistem içerisinde kazanırlar.

İzutsu bu iki mana ayrımını belirtmek için "Kitap" kelimesini örnek veriyor. Herhangi bir özel sisteme işaret etmeksizin, günlük dilde kitap kelimesini kullandığımızda herkes bundan kelimenin en basit anlamı kitabı anlar. Ancak kelimeyi Kur'an'daki kullanılışıyla ele aldığımızda, bu kelimenin beraber kullanıldığı diğer kelimelerle yeni anlamlar kazanır. Bunlar, vahy, Allah, tenzil, nebi, Ehl-i Kitap gibi. Kitap kelimesinin özel veya izafi anlamı, bu kelimelerin anlamlarıyla yeni anlamlar veya nüanslar kazanır.

Kelimeler ve bunların temsil ettikleri kavramlar bir söz dağarcığında bulunurlar; İzutsu'ya göre şimdi bunun ne olduğunu görelim.

Söz Dağarcığı: Kelime hazinesi de dediği bu söz dağarcığı, bir kavramsal yapıyı oluşturan ve manaya işaret eden kalıplar örgüsüdür; bunun bütünlüğüdür; yani İzutsu'nun ifadesiyle "Simgeler Prizması" denen şeydir.¹¹ Söz dağarcığı reformları ve işaretleri itibarıyla oldukça karmaşık ve giriftir; fakat aynı zamanda mana yönünden oldukça düzenlidir.

Bir şeyin, zihni idrake konu olabilecek gerçek bir nesne haline gelmesi İzutsu'ya göre bu söz dağarcığındaki biçimleriyle olur. Dil, kelimeler vasıtasıyla manayı tecrit edici ve vurgulayıcı bir sistem olduğu için, kelime hazinesi veya dağarcığı ile dil, Benjamin Whorf'un dediği şekliyle "gerçekliğin koşullu bir tahlilidir."¹² İşte bir dildeki tahlil edilmiş kelime veya kavramların bir araya getirilmesiyle oluşan şebekeye "Kelime hazinesi" veya "Söz Dağarcığı" denir.¹³

Kelime hazinesi, tek katmanlı bir şebeke değildir; çoğu kez çok katmanlıdır. Böyle her kelime hazinesi, deneyimlenmiş ve yorumlanmış belirli bir dünya görüşünü temsil ve ihtiva eder. Bir sistemin anahtar terimleri veya kavramları, bu kelime hazinesi örgüsünde bulunur; o sistemi tahlil etmek için bunlar seçilmelidir.

Semantik Alan: İzutsu'ya göre, kelime hazinesi, düzensiz ve soyut bir kelimeler yekünü değildir; aksine birçok yönden bağlantılı ve birbirine eklemeli düzenli kelime gruplarıdır. Buradaki çeşitli kelimelerin ilişkilerinden doğan özel bilgilere, İzutsu "semantik alan" adını vermektedir.¹⁴ Ve her semantik alan, bağımsız bir mana alanını temsil eder.¹⁵

Anahtar kelime veya kavram, böyle önemli keli-

6 İzutsu (T.): Kur'an'da Dini ve Ahlakî Kavramlar, çev. S. Ayaz, İstanbul, Pınar Yayınları, No: 18, tarihsiz, s. 22-23; İzutsu (T.) Kur'an'da Allah ve İnsan, çev. S. Ateş, A. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, no: 126, 1975, s. 15.

7 İzutsu (T.): Kur'an'da Allah ve İnsan, s. 15.

8 İzutsu (T.): Kur'an'da Dini ve Ahlakî Kavramlar, s. 26-27

9 İzutsu (T.): Kur'an'da Allah ve İnsan, s. 21-22.

10 İzutsu (T.): A.g.e., s.22.

11 İzutsu (T.): Kur'an'da Dini ve Ahlakî Kavramlar, s.29.

12 İzutsu (T.): A.g.e., s. 29.

13 İzutsu (T.): A.g.e., s. 29.

14 İzutsu (T.): A.g.e., s. 30.

15 İzutsu (T.): Kur'an'da Allah ve İnsan, s. 28.

me gruplarını temsil eden merkezî bir kelimedir. Bazen aynı anahtar kelime birden çok alanda anahtar kelime olabilir.

Örneğin Kur'an'ın bütünlüğü söz konusu olunca, Allah kelimesi İslâm dünya görüşünün en kapsamlı ve semantik alanların bütününe kapsayıcı en merkezî bir kelimedir. Bunun için İzutsu'ya göre İslâm dünya görüşü, Allah merkezli bir dünya görüşüdür.¹⁶

Semantiğin İki Türü: a) Diyakronik ve b) Sinkronik.

İzutsu'ya göre bir dilin veya bir sistemin semantik incelemesi yapılırken, modern dilbilimciler ve semantikçilerin Diyakronik ve Sinkronik dedikleri iki tür birleştirilerek kullanılmalıdır.¹⁷

a) Diyakronik Semantik: Kelime ve kavramların anlam analizlerini ortaya çıktıkları mekân ve zamandaki veya daha önceki yakın zamanlardaki gelişmelerini ve o devirlerin kültürel kahplanna müracaatla ele alıp incelemektedir. Bu semantik anlayışta daha çok, seçilen sistemin zamanından geriye giderek anlam analizi yapmak söz konusudur.

b) Sinkronik Semantik: İnceleme konusu olan dilin veya seçilen sistemin, kelimelerin ve kavramlarının anlam analizini ortaya çıktıkları devirdeki farklı veya zıt anlayışlara veya onları, onlara bağlı olarak ortaya çıkan sonraki gelişmelere müracaatla güncelleştirerek yapmaktır. Bu semantik anlayışta, ya günümüzden seçilen sistemin zamanına geri giderek veya onun zamanımızdan bugüne gelerek kavramları ele almak söz konusudur.

Bazı eserlerinin girişinde özet olarak anlattığı ve kendi benimsediği bu semantik anlayışı ana hatlarıyla özetledikten sonra, İzutsu'nun özellikle Kur'an üzerine yaptığı incelemelerini ihtiva eden, başta "Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar" ve "Kur'an'da Allah ve İnsan" adlı eserlerindeki uygulamalarına bir göz atalım ve yönteminin kısaca bir değerlendirmesini de yapalım.

Değerlendirme

a) İzutsu'nun Semantik Yönteminin Yetersizliği: İzutsu'nun vazettiği ve uyguladığı semantik yöntem, yukarıda da anlatmaya çalıştığımız şekliyle kavramların zaman ve mekân içerisindeki gelişmeleri ve kullanımlarını dikkate alarak yapılan bir kavram tahlilidir. Semantik tahlilden amaç, kavramın esas ve izafi manalarını ortaya çıkarmaktır.

Böyle bir kavram tahlili birkaç noktadan yetersizdir. Bir T zamanında ve M mekânında yazılmış bir

metin düşünelim ve ondan bir K anahtar kavramı seçelim ve bunun tahlilini yapalım. Bu metin belirli bir düşünce sistemine ait olsun. Yazan da Fârâbî olsun. Fârâbî'nin K kavramının anlamlarını bulmak için Fârâbî öncesi ve sonrası metinlere müracaat etmek gerekecek.

İlk sorun: Bütün metinler mi, yoksa bazı metinler mi seçilecektir? Bütün metinleri ele almak oldukça zor görünüyor. Bazı metinler seçilecekse, seçim yapmanın ölçütü ne olacaktır?

İkinci zorluk: İster bütün metinlere, isterse seçilen bazı metinlere müracaat edilsin, hangi metindeki K kavramı anahtar kavram olarak nasıl belirlenecektir?

Üçüncü zorluk: Diyelim Fârâbî öncesi veya sonrası bir metindeki K kavramı, Fârâbî'nin K kavramını açıklamak için seçildi. Fakat bu seçilen K kavramının esas ve izafi anlamını belirlemek için, bu mantığa göre onu açıklayıcı başka bir K kavramı belirlenmesi gerekmeyecek midir?

Bu ve buna benzer zorluklar, İzutsu tarzı semantik tahlilin yetersizliğini ve uygunsuzluğunu göstermektedir.

Yukarıda kısaca işaret ettiğimiz metin seçimleri ve metinlerde kavramların tespitine ilişkin zorlukların ötesinde, İzutsu'nun semantik anlayış ve yönteminin esas sorunu, kavramlar arası ilişkiden, yani bir kavramın cümledeki veya metinlerdeki diğer kavramlarla kullanılarak oluşturduğu ilişkiden hareketle, onların anlamlarını seçilen kavramın anlamı içerisine sokması veya indirgemesidir. Dolayısıyla indirgemeci bir semantik yöntem kullanılmaktadır ki, bu da kavramların anlam netliğini bulandırmak ne muğlak hale getirmektedir, izutsu, kısmen bu sorunun farkında olduğu için, bunu kavramların anlamlarını esas ve izafi anlamlar olarak ikiye ayırmakla halledebileceğini düşünmektedir. Oysaki, gerçekte sorun halledilemez bir sorundur.

İzutsu'nun yukarıda işaret ettiğimiz kendi verdiği örneği ele alalım; Kitap. Kitap kelimesinin bir anlamı var; herkesin anladığı genel anlam. İzutsu, Kur'an'da kitap kelimesinin geçtiği ayetleri bir araya getirerek, onlarda kitapla birlikte geçen vahiy, resul, Allah, Ehl-i Kitap gibi kavramları da kitabın kazandığı izafi manalar olarak takdim ediyor.

Bize göre, Kitap hiçbir zaman bununla vahiy anlamı veya resul anlamı kazanmış olamaz. Aksi takdirde bu şuna benzer: "Bardakta su doludur." diye bir cümle düşünelim; sonra da "Bardak sudur" veya "Su bardaktır" diyelim; hiç olur mu!

Bardağın bir anlamı vardır ki, asla su anlamını

¹⁶ İzutsu (T.): A.g.e., s. 32.

¹⁷ İzutsu (T.): Kur'an'da Allah ve İnsan, s. 36.

içermez; su da aynı şekilde bardak anlamını içermez. Kavramların veya kelimelerin zaten varsa farklı ve nüans anlamları sözlüklerde vardır. Su veya bardak dediğimizde birer kavram olarak belirli bir anlamı vardır. Fakat biz anlatmak istediklerimizi, bu kavramlar ve onların manaları arasında ilişki kurarak anlatabiliriz veya kurulmuş ilişkiyi belirterek dile getiririz, "su bardaktır" dediğimizde suyun nerede olduğunu belirtmiş oluruz. Yoksa suya asla bardaklık anlamını yüklemiş olamayız.

İzutsu'nun semantik dediği şey büyük ölçüde mantıkta kavramlar arası ilişki denen şeydir; ancak, bu ilişkiden İzutsu, bize göre uygun olmayan bir anlayışla, kavramların yeni ve izafi manalar kazandığı yargısına varıyor.

Bize göre, bunun Kur'an'a uygulanması ayrıca sakıncalıdır. İzutsu gibi bazı tefsirciler veya Müslüman düşünürler adına semantik desinler veya demesinler benzer şeyler yapıyorlar. Bir ayeti veya o ayette geçen bir kavramı anlamak için, o kavramın geçtiği diğer ayetleri, bağlamlarından kopararak bir araya getirerek o ayeti veya kavramını tefsire kalkışıyorlar. Hâlbuki, bu bize göre çok yanlış bir yaklaşım tarzıdır. Çünkü, her ayet ve ondaki kavram veya kavramlar buldukları yerlerde ve bağlamlarda, yani sure ve ayet dizimlerinde veya sıralanışlarındaki bir konunun anlatımı içerisinde anlamlıdır. Başka bir konuyu anlatan ayet veya ayetler dizimine aktarıldıkları zaman, söz konusu ayeti veya kavramını doğru anlamak yerine böyle bir yaklaşım tarzıyla yanlış anlamalara sebep olabilir.

İzutsu'nun bu semantik yöntemi genel olarak değerlendirildiğinde belki faydasız olduğu söylenebilir; fakat çok da uygun bir yöntem olduğu kabul edilemez.

b) İzutsu'nun Semantik Yöntemini Uygulamadaki Eksikliği: Söz konusu iki eserinde İzutsu'nun, hem diakronik ve hem de sinkronik semantik yöntemlerinin beraberce uygulanması gerektiğini söylemesine ve "Kur'an'da Allah ve i san" adlı eserinin ikinci bölümünün, ikinci kısmında Kur'an'dan sonraki İslâm düşüncesindeki kelâm, felsefe ve tasavvuf gibi akımların varlığından da bahsetmesine rağmen, onun iki eserinde de hiçbir şekilde ele almadığı anahtar kavramların hepsini, sadece diakronik semantiğe göre incelediği görülmektedir.

Seçtiği bir anahtar kavramın anlamlarını, o kavrama ilişkilendirdiği diğer kavramları genelde ya sadece bazı ilgili ayetleri bir araya getirerek, ya da ayetlere ilaveten Cahiliye şiirinden örnekler getirerek ortaya çıkarmaktadır. Sinkronik semantiği hiç kullanmadığını gördük.

İşin şaşırtıcı tarafı, İzutsu, Kur'an'ın ilk müfessiri kabul edilen Hz. Peygamber'in hiçbir hadisine veya genelde sünnete hemen hiç müracaat etmemektedir. Bunun sebebini anlamış değilim. Hadislerdeki uydurma olamaz; çünkü tarihten bazdan şüpheli olan Cahiliye şiirini kullanan İzutsu'nun bundan çekinmiş olacağını düşünmüyorum. Olsa olsa bu durum, hadis ve sünnet ile ilgili bilgisini yetersiz görmesiyle açıklanabilir. Konuyla ilgili hiçbir çalışması yoktur.

Bu şekliyle, İzutsu'nun yöntemi aslında çok da yeni bir uygulama değildir. Çünkü bir yandan daha sahabe devrinden itibaren Müslümanlar bu diyakronik yöntemi bugüne dek kullanmışlardır.

İslâm'ın gelişmeyle önemini yitiren ve unutulmaya yüz tutan Cahiliye şiiri, tefsir hareketiyle canlılık kazanmıştır. İlk Müslümanlar anlamakta zorluk çektikleri Kur'an kelimelerini Cahiliye şiirini kullanarak açıkladıkları için o şiirler önem kazanmıştır. Rivayete göre, bizzat Hz. Ömer, Kur'an tefsirinde zorluk çekenlere: "Divânlarınıza sahip olun ve koruyun" deyince, "Divânlarımız nedir?" diye sorulmuş. O da: "Cahiliye şiiri, bunlarda Kitabınızın tefsiri ve sözlerinizin anlamı vardır." demiştir.¹⁸

Bu rivayet ne kadar doğru bilinmez ama, gerçek odur ki, ilk devir müfessirleri başta İbn Abbas olmak üzere Cahiliye şiirini tefsir malzemesi olarak kullanmışlardır. Bu kısa zamanda öyle önüne geçilmez bir hal alınca, başta tabiî dönemi fıkıhçılar: "Siz böyle yapmakla şiiri Kur'an'm aşl durumuna geçirdiniz" diyerek tepki göstermişlerdir.¹⁹

Yine bilinmektedir ki, Müslüman bilginler bir ayeti tefsir ederken ve ondan kelamî veya fıkhi bir sonuç çıkarırken ilgili başka ayetlere de müracaat etmişlerdir. Hatta, özellikle M. Abdüh ve Reşid Rıza ile birlikte, daha önce "Kur'an'm Kur'an ile tefsiri" söylemi vardı.

Tekrar burada Cahiliye şiirine dönecek olursak, benim şahsen Kur'an veya hadis tefsiri için hiç mi hiç buna ihtiyacın olduğunu düşünmüyorum. Arap milliyetçiliğinin verdiği duyguyla uzun yıllarını Cahiliye Arap şiiri ve edebiyatına adanmış Tâhâ Hüseyin, Kur'an'ı anlamak için şöyle dursun, İslâm öncesi Arap dünya görüşünü anlamak için bile Cahiliye şiirinin oryantalistlerin aksine, hiçbir önem taşımadığını ortaya koymuştur. Nakledilen Cahiliye şiirleri ve edebî parçaların çoğunun aidiyetlerinin şüpheli olduğunu göstermiştir.²⁰

¹⁸ M. Hüseyin ez-Zehbi: et-Tefcar ve'l-Müfessirün, Kahire, 1976, c. I, s. 74. 19 Nisabürî meşhur eseri el-Garibu fi Meâni'l-Kur'an adlı eserinin önsözünde bu meseleyi anlatmaktadır.

²⁰ Tâhâ Hüseyin'in görüşleri ve eleştirileri için bkz. Tâhâ Hüseyin: "eş-Şi'ru'l-Cahilîye" ve Gazi Tevbe: el-Fikrül-İslâmî el-Muâsir, Kahire, 1979, s. 131 vd.

Aslında izutsu'nun veya benzer kimselerin Kur'an'a uyguladıkları bu tür semantik yöntemin kendisi sorunludur. Şöyle ki, başta Kur'an çağındaki ve daha önceki çağdan toplanan ve derlenen malzemelerin sıhhat dereceleri başta olmak üzere çok çeşitli sorunlar vardır. Bu malzemelerden seçilen kavramlar, onların kendi tarihi özel şartları ve durumları kesin tayin edilemedikleri zaman, onlarla

bir Kur'ani kavramın anlamını saptırma imkânı her zaman olabilir.

Bütün bunlara rağmen, şüphesiz İzutsu'nun çalışmaları kendi türü açısından oldukça değerli çalışmalardır. Eminim ki birçok oryantalist ve Müslüman araştırmacılara ufuk açmıştır.